

HAZRETİ
HATİCE
SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ

Ali AKSU
EDİTÖR

Hazreti Hatice Sempozyumu Bildirileri

Editör

Ali AKSU

ISBN

978-605-5487-80-5

Kapak ve İç Düzen

Şimendifer

0346 221 11 45

Baskı

Dumat Ofset

0312 278 82 00

Sivas - 2015

VEFA, SADAKAT VE FEDAKÂRLIK ÖRNEĞİ HZ. HATİCE

Prof. Dr. Ali AKSU*

(Hayatı ve Şahsiyeti)

Biz bu tebliğimizde, Hz. Hatice validemizin Cahiliye dönemi ve İslamiyet döneminde geçirdiği hayatı kaynaklarımızın belirttiği kadarıyla vermeye çalışacağız. Şimdi Cahiliye döneminde Hz. Hatice'nin hayatını ele alalım.

A-Cahiliye Döneminde Hz. Hatice

1- Hz. Hatice'nin Doğumu, Adı, Nesebi ve Künyesi

Hız. Hatice, hicretten yaklaşık 68 yıl; Ebrehe ordusunun Kâbe'ye saldırdığı Fil Olayı'ndan on dört-on beş yıl önce miladi 556 yılında Mekte'de dünyaya gelmiştir³⁵.

Nesebi, Hatice bint Huveylid b. Esed b. Abdiluzzâ b. Kusay b. Kilâb b. Mürre b. Kâ'b b. Lüey b. Gâlib b. Fihri b. Mâlik b. en-Nadr b. Kinâne'dir.³⁶ Kureyş'in Benî Esed kolundan olan Hz. Hatice'nin babasının soyu Kusay b. Kilâb'ta,³⁷ annesinin soyu ise Lüey b. Gâlib'de Hz.

* Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

³⁵ İbn Sa'd, Muhammed, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, thk., Ali Muhammed Ömer, Kahire 2001, X 18; İbn Hazm el-Endelûsî, *Cemheretü Ensabi'l-'Arab*, Beyrut 1403/1983, s. 16. İbn Sa'd, Hz. Hatice'nin Fil yılından 15 sene önce Hz. Peygamber'in de 13 sene önce doğduğunu ve Hz. Hatice'nin Hz. Peygamber'den 2 yaş büyük olduğunu ifade etmektedir. Aynı rivayetin devamında da Hz. Hatice'nin evlendiğinde 40, Hz. Peygamber'in ise 25 yaşında olduğunu belirtmektedir. Rivayet kendi içerisinde çelişmektedir. Ayrıca bu rivayet başka bir yerde zikredilmemektedir. İbn Sa'd, X, 18.

³⁶ İbn İshâk, *Siyer*, çev. Sezai Özel, İstanbul 1988, s. 395; İbn Sa'd, X, 15; İbn 'Abdilber, *el-İsti'ab fi Ma'rifeti'l-Ashâb*, thk. Ali Muhammed el-Becâvî, Beyrut 1992, IV, 1817; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahâbe*, Kahire 1390/1970, VII, 78.

³⁷ Ziya Kazıcı, *Hız. Muhammed'in Aile Hayatı ve Eşleri*, İstanbul 2003, s. 85.

Peygamber'in soyu ile birleşmektedir.³⁸ Böylece Hz. Hatice, hem anne hem de baba tarafından Hz. Peygamber ile akrabadır.

Hz. Hatice'nin soyu, dedelerinden Kusay'da Hz. Peygamber'in soyu ile birleşmektedir. Mekke'nin ileri gelenlerinden olan babası Huveylid, Ficâr Savaşından önce ölmüştür.³⁹ Hz. Hatice'nin annesi Fâtıma bint Zâide b. el-Esam b. Revâha b. Hacer b. 'Abd b. Ma'îs b. 'Âmir b. Lüey b. Gâlib b. Fihr'dir.⁴⁰ Kureyş'in Benî 'Âmir b. Lüey kolundandır.

2- Hz. Hatice'nin Kabilesi

Hz. Hatice; Mekke'nin önemli kabilelerinden olan Benî Esed kabilesine mensuptur. Benî Esed, Adnânîlerdendir. Kabileye adını veren Esed'in nesebi, Esed b. Huzeyme b. Müdrike b. İlyâs b. Mudar b. Nizâr şeklinde olup Hz. İbrahim'e kadar uzanmaktadır.

Esedîler ilk defa İslam tarih sahnesine Uhud Gazvesi ile çıkmışlardır. Ardından peygamberlik iddiasında bulunacak olan Tuleyha b. Huveylid'in kışkırtmasıyla, bu savaşta güç kaybettiğini düşündükleri Müslümanlara karşı ani bir akın yapmayı planlamışlardır. Fakat Hz. Peygamber, 'durumdan bir şekilde haberdar olmuş ve bunun üzerine 150 kişiden oluşan bir birlik göndermiştir. Esedîler, toplanmaya dahi fırsat bulamadan vurulmuşlar ve Müslümanlar önemli miktarda ganimet ele geçirmişlerdir. Esedîler, Hendek Gazvesi'nde Medine'yi muhasara eden Ahzâb ordusuna da Tuleyha'nın kumandasındaki bir kuvvetle katılmışlardır.

Hicretin 9. yılının başlarında (630'un ortaları) Benî Esed, aralarında Tuleyha'nın da bulunduğu bir heyeti Medine'ye göndererek Müslüman olduklarını bildirdiler ve kıtlık sebebiyle zekâtı kendi aralarında toplayıp dağıtmak için izin aldılar. Aslında özellikle Benî Ganm koluna mensup bir grup Bedir Gazvesi'nden önce Müslüman olmuştu; kabilenin topyekun İslam'a girişi ise bu yıla rastlamaktadır.

³⁸ Belazüri, *Ensâbü'l-Eşrâf*, thk. Süheyl Zekkâr-Riyâd Zirikli, I-XIII, Beyrut 1417/1996II, 23; İbn Hazm, s. 171; Yaşar Kandemir, "Hatice", *DİA*, İstanbul 1997, XVI, 465.

³⁹ İbn Sa'd, VIII, 16; Belazüri, *Ensab*, II, 23; ez-Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, thk. Hayrî Sa'îd, Kâhire t.y, II, 110.

⁴⁰ İbn Sa'd, VIII, 11; Belazüri, II, 23.

11 (632) yılında daha Resûl-i Ekrem hayatta iken peygamberliğini ilân eden Tuleyha b. Huveylid kabilesinden bazılarını etrafına topladı. Tuleyha, Hz. Peygamber'in vefatının ardından baş gösteren buhranlı günlerde dinlerinden döndürmeyi başardığı Esedîler yanında Gatafân, Fezâre, Abs. Zübyân ve Tay kabilelerinin bir kısmının da desteğini sağlayarak Hz. Ebu Bekir'e karşı isyan bayrağını açtı. Aynı yıl Hz. Ebu Bekir tarafından gönderilen Hâlid b. Velîd kumandasındaki ordu karşısında bozguna uğrayan müttefik kabileler tekrar İslam'a döndüler ve Hz. Ömer'in halifeliği zamanında başlatılan Irak ve İran fetihlerine katıldılar. Kûfe'ye yerleştirilen halkın önemli bir kısmını Esedîler teşkil ediyordu⁴¹.

3-Hz. Hatice'nin Lakabı

Hz. Hatice'nin, pek çok lakabı bulunmaktadır. Bunların başında üstün iffeti, namuslu bir hayat sürmesi sebebiyle İslamiyet'ten önce "Temiz Kadın" anlamına gelen "Tâhire" lakabı gelmektedir.⁴² Mekkeli hemşehrileri tarafından "Tüccar Kadın" anlamında "Tâcire"⁴³ ve "Kureyş Kadınları'nın Efendisi" anlamında "Seyyidetü Kureyş",⁴⁴ ufkunun açıklığı ve güzelliğinden dolayı "Ceyyide" lakabıyla da isimlendirilmiştir. Hz. Hatice için "Kübrâ" sıfatı ise, Hz. Peygamber'in en büyük hanımı olması sebebiyle daha sonraki dönemlerde kullanılmaya başlanmıştır⁴⁵ ve kendisine "Haticetü'l-Kübrâ" denilmiştir. Hz. Hatice, ikinci eşi 'Atîk'le evliliğinden doğan kızı Hind'e nispetle "Ümmü Hind", Hz. Peygamber'den olan ilk çocuğu Kâsım'a nispetle de "Ümmü'l- Kâsım" diye künyelenmiştir.⁴⁶

⁴¹ İbn Kudâme, *et-Tebyîn fi Ensâbi'l-Kureşiyîn*, nşr., Muhammed Nâyif ed-Düleymî, Beyrut 1988, s. 506-515; Ömer Rıza Kehhâle, *Mu'cemü Kabâilü'l-Arab*, Beyrut 1982, I, 21-23; Cengiz Kallek, "Benî Esed" *DİA*, İstanbul 1995, XI, 363-364.

⁴² İbn Hişâm, I, 187; İbn 'Abdü'lber, IV, 1817; İbnü'l-Esîr, VII, 78; İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-'Âskalânî, *el-İsâbe fi Temyîzi's-Sahâbe*, I-VII, Beyrut 2001, VII, 82; ez-Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, thk. Hayrî Sa'îd, Kâhire t.y, II, 111.

⁴³ Kazıcı, s. 85.

⁴⁴ es-Sühéyî, Abdurrahman, *er-Ravdü'l-Ünf fi Şerhi's-Siretin-Nebeviyye li İbn Hişâm*, thk. Abdurrahman el-Vekîl, Kâhire 1967, II, 157; ed-Dûmî, Ahmed Abdülcevâd, *Mü'minlerin Annesi Hz. Hatice*, çev. Nedim Yılmaz, İstanbul 1986, s. 5.

⁴⁵ Kandemir, "Hatice", *DİA*, XVI, 465-466.

⁴⁶ İbn Sa'd, VIII, 12; İbn Hacer, VII, 82; Zehebî, III, 411; Kandemir, "Hatice", *DİA*, XVI, 465.

4-Hz. Hatice'nin Hz. Muhammed ile Ticari Ortaklığı

Hz. Hatice, Mekke toplumunda zengin, şeref ve mal sahibi bir iş kadınıydı. Hz. Hatice ticaretlerinde ya ücretle adam tutar ya da güvenli bulduğu kimselerle mudarabe yoluyla ticaret ortaklığı yapardı.⁴⁷ Malını çalıştırmak için kişilerle anlaşır, onlarla kâr ortaklığı yapar ve muhtelif yerlere ticaret kervanları gönderirdi.⁴⁸ Hz. Peygamber, Ebû Talib'in yanında kalırken amcasına katkı sağlamak amacıyla Mekke'de çobanlık yaptı; ardından da ticari faaliyetlere başladı. Hz. Peygamber, Ebu Talib'in tavsiyesiyle dul ve varlıklı bir hanım olan Hz. Hatice'ye ortaklık teklifinde bulundu ve sonuçta iş Hz. Muhammed'den, sermaye Hz. Hatice'den olmak üzere aralarında bir ortaklık kuruldu.⁴⁹ Hz. Peygamber'in, Hz. Hatice ile gerçekleştirdiği bu ticari ortaklığın ne kadar sürdüğünü tam olarak bilemiyoruz. Bilinen o ki Hz. Peygamber, bu ortaklıktan iyi bir gelir elde etmiştir. Çünkü Hz. Hatice'nin vahiy geldiğinde eşi Hz. Peygamber'i teskin etmek için söylediği... "Hiç korkma! Allah seni asla başarısız yapmaz. Çünkü sen yakınlarına yardım ediyor, kimsesizlerin geçimini üstleniyor, fakire ve misafire ikram ediyorsun ve haklı olanların başlarına gelen felaketler karşısında da onlara yardımcı oluyorsun" ifadelerinden de anlaşılmaktadır ki Hz. Peygamber, Hz. Hatice ile yaptığı ticari ortaklık sonrasında maddi açıdan iyi bir konuma gelmiştir. Kısacası Hz. Peygamber, bu dönemde eşi Hz. Hatice'nin kendisine sağladığı maddi imkân sayesinde refah düzeyini yükseltmiştir. Hz. Hatice'nin dışındaki Hz. Peygamber'in eşleri ise, Allah Resulünden daha iyi bir hayat seviyesi talebinde bulunmuşlardır. Bir başka ifadeyle Hz. Hatice, Allah Resulüne yardım ederken, diğer eşleri ondan dünya malı ve fazla nafaka istemişler ve birbirlerini kıskanarak ona eziyet etmişlerdir.⁵⁰ Hz. Hatice validemizin diğer annelerimizden farkı, burada yatmaktadır.

Hz. Hatice'nin mal varlığının kaynağı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Öncelikle şunu belirtmeliyiz ki Hz. Hatice, çok güçlü, uluslararası düzeyde ticari bir geleneği olan Mekke ortamında yetişmiştir. Kaynaklarımız Hz. Hatice'nin babası Huveylid b. Esed'in mal varlığından bahsetmemekte, sadece onun saygın ve etkin bir şahsiyete sahip

⁴⁷ İbnü'l-Esîr, VII, 80.

⁴⁸ İbn Sa'd, VIII, 12; Ahmet Turan Yüksel, "Bir Tâcir Olarak Hz. Peygamber", *Diyanet İlimi Dergi Özel Sayı*, Ankara 2000, s. 141.

⁴⁹ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, çev., Salih Tuğ, İstanbul 1993, I, 61-63.

⁵⁰ Ahzab Suresi, 27-29.

olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca Hz. Hatice'nin vefat eden tüccar ve zengin kocalarından kendisine ne kadar miras bıraktığı hususu da bilinmemektedir. Fakat onlardan kendisine büyük miktarda mirasın kaldığını söyleyebiliriz. Güçlü bir ticari geleneği olan bir ortamda yetişen Hz. Hatice, kendi kişisel becerileriyle de Şam'a Kureyş kervanı içinde mal göndermiştir.

Hz. Peygamber'in, Hz. Hatice hesabına ticarete başlamadan önce de ticaretle uğraştığı, kervanlara katıldığı olmuştur. Hz. Muhammed, on küsur yaşında iken, amcası Zübeyr b. Abdulmuttalib'le birlikte, Kureyşlilerin ticaret kervanına katılarak Yemen'e gitmişti.⁵¹

Kaynaklarımız, Hz. Hatice'nin ayrıca Hz. Muhammed ile başka bir kişiyi Tihâme yakınlarındaki Hubâşe⁵² pazarına gönderdiğini aktarmaktadırlar.⁵³ Hz. Peygamber burada elbise ve diğer bazı eşya ticareti yaptıktan sonra Mekke'ye dönmüştür. Yine Hz. Peygamber, Hz. Hatice hesabına Cüreş pazarına iki kere ticari sefer gerçekleştirmiş ve her sefer için, kendisine ücret olarak iki erkek genç deve verilmiştir.⁵⁴

Bu ilk tecrübelerinin sonunda Hz. Muhammed'e, Hz. Hatice Suriye'ye bir kervan götürmesi için görev vermiştir.⁵⁵ Hz. Peygamber'in amcası Ebû Tâlib, yeğenini Şam'a göndermesi için Hz. Hatice'yle konuşmuş, Hz. Hatice de onun bu teklifini kabul etmiştir.⁵⁶ Hz. Hatice, Hz. Peygamber'in doğru sözlü, son derece güvenilir ve güzel ahlaklı olduğunu öğrenince ona, kölesi Meysere'yle birlikte, Şam'a göndereceği ticaret malının başında tüccar olarak gitmesi teklifinde bulundu. Eğer kabul ederse kendisine diğer tüccarlara verdiği kadar daha fazla vermeyi vaat etti. Hz. Peygamber de onun bu teklifini kabul etti.⁵⁷ Hz. Hatice'nin, Hz.

⁵¹ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Beyrut 1997, II, 435. Detaylı bilgi için bkz., Ahmet Turan Yüksel, *Agm.*, s. 138 vd.

⁵² Hubâşe, 197 (813) yılına kadar Hicaz-Yemen kervan yolu üzerinde kurulan panayırdır. Burası Mekke'nin güneyinde olup Mekke'ye altı günlük mesafededir. Bk. Kallek, Cengiz, "Hubâşe", *DİA*, İstanbul 1998, XVIII, 264-265.

⁵³ İbn Seyyidinnâs, *Uyûnü'l-Eser fi Fünûni'l-Meğâzi ve's-Şemâil ve's-Siyer*, Beyrut 1996, I, 119; Hamidullah, I, 63-64.

⁵⁴ Hz. Peygamber'in İslamiyet öncesi seyahatleri için bkz. Kasım Şulul, *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi*, İstanbul 2008, s. 123-124; Afzalurrahman, *Sîret Ansiklopedisi*, çev. Yusuf Balcı vd., İstanbul 1996, II, 271-277.

⁵⁵ Hamidullah, I, 64.

⁵⁶ Belâzürî, I, 107.

⁵⁷ İbnü'l-Esîr, VII, 80.

Peygamber'e diğerlerinin iki katı ücret ödemiş olması, doğruluk, dürüstlük, güvenilirlik gibi sadece kendisine mal, mülk emanet edilecek kişide bulunması gereken ahlaki erdemlere sahip olmasının yanında kanaatimizce Hz. Peygamber'in aynı zamanda ticaret işinde oldukça becerikli ve ehil olduğunu göstermektedir.

Yolculuktan döndüklerinde Hz. Peygamber ve Meysere, kervan henüz şehre girmeden Hz. Hatice'nin yanına geldiler.⁵⁸ Hz. Hatice'ye her şeyin yolunda gittiğini ve bu yolculukta her zamankinin iki katı kâr elde ettiklerini bildirdiler. Sonuçtan memnun kalan Hz. Hatice de, aynı şekilde Hz. Peygamber'e ücretinin iki katını ödedi.⁵⁹

Bazı kaynaklara göre Meysere ile birlikte Suriye'ye yaptığı seyahatte Hz. Peygamber'in siyer kaynaklarında bahsedilen rahip Nestûr veya Bahûra ile karşılaştığı mucizevî olaylarla birlikte anlatılır. Yine bu yolculukta Hz. Peygamber'in mal sattığı Yahudi ile arasında bir anlaşmazlığın çıktığı; yahudinin Hz. Peygamber'den Lât ve Uzzâ adına yemin etmesini istediği ancak Resulullah'ın onların adına yemin etmeyeceğini ve onlardan da hoşlanmadığını söylediğini Meysere, Hz. Hatice'ye aktarmıştır. Ayrıca Meysere bu yolculuk esnasında şahit olduğu daha pek mucizevî olayların yanında Hz. Peygamber'in becerikliliğini, dürüstlüğü, güvenilirliğini, temizlik, bolluk ve bereketini de anlattığı belirtilmektedir⁶⁰. Rahip Nestûr veya Bahira ile görüştüğü olayı tartışmalı olmakla birlikte Hz. Peygamberde gördüğü diğer ahlaki özellikleri Meysere'nin Hz. Hatice'ye anlatmasında herhangi bir ihtilaf söz konusu değildir.

5-Hz. Hatice'nin Evliliği

a-Hz. Peygamber'den Önceki Evlilikleri

İbn Sa'd'ın belirttiğine göre, Hz. Hatice'nin önce amcası oğlu Vâraka b. Nevfel ile evlilik girişimi söz konusu olmuş fakat aralarında ni-kâh olmamış, evlilik gerçekleşmemiştir.⁶¹

⁵⁸ Kazıcı, s. 89.

⁵⁹ Belâzürî, I, 107.

⁶⁰ Casim Avca, *Muhammedü'l-Emin Hz. Muhammed'in Peygamberlik Öncesi Hayatı*, İstanbul 2008, s. 114-115.

⁶¹ İbn Sa'd, VIII,11.

Hz. Hatice, Hz. Peygamber ile evlenmeden önce iki evlilik yapmış ve iki kocasını da kaybetmiş dul bir kadındı. Vefat eden Hz. Hatice'nin iki kocası, Mekke'nin önde gelen ailelerine mensuptu, ticaretle uğraşıyorlardı ve aynı zamanda oldukça zengin kimselerdi. Bunlardan Hz. Hatice'ye yüklü miktarda servet ve pek çok mal miras kalmıştır.⁶² Ne var ki kaynaklarımız, Hz. Hatice'nin önceki eşleriyle kaç yıl evli kaldığına dair bir bilgi vermemektedirler; ancak anlaşılabilir ki Hz. Hatice'nin her iki kocasıyla gerçekleştirdiği evlilikler fazla uzun sürmemiştir.

Siyer ve İslam tarihi kaynaklarında Hz. Hatice'nin bu iki eşinden hangisiyle önce evlendiği hususunda da farklı rivayetler bulunmaktadır. Genel olarak kabul edilen rivayete göre Hz. Hatice, önce Ebû Hâle Hind b. en-Nebbâş ile evlendi. Ebû Hâle vefat edince 'Atîk b. 'Âiz ile evlendi.⁶³ Bunun dışında Hz. Hatice'nin ilk olarak, 'Atîk (veya Uteyyik) b. 'Âiz b. Abdillâh b. 'Umer (veya Amr) b. Ma'hzûm ile onun vefat etmesi üzerine de Ebû Hâle'yle evlendiği de belirtilmektedir.⁶⁴

Hz. Hatice'nin Hz. Peygamber'le evlenmeden önce yaptığı evliliklerden dünyaya gelen çocuklarının sayısı ve isimleri konusunda da kaynaklarda farklı rivayetler mevcuttur. Hz. Hatice'nin Ebû Hâle ile olan ilk evliliğinden, İbn İshâk'a göre⁶⁵ biri erkek diğeri kız iki çocuğu, İbn Sa'd'a göre ise Hind ve Hâle adında ikisi de erkek çocuğu,⁶⁶ 'Atîk b. 'Âiz ile olan ikinci evliliğinden ise Hind isimli bir kız çocuğu olmuştur.⁶⁷ Üçü de İslam'ı kabul edip Hz. Peygamber'in ashâbı olmuşlardır.⁶⁸ Hz. Hatice'nin Ebû Hâle'yle evliliğinden; Hz. Muhammed'in terbiyesinde yetişip onun şemâline dair rivayeti ile tanınan Hind ile kardeşleri Hâris ve Zeynep, 'Atîk'le olan evliliğinden ise Abdullâh'ın dünyaya geldiği⁶⁹ gibi farklı ri-

⁶² Afzalurrahman, II, 152-153.

⁶³ Zehebî, *Siyer*, III, 412; İbn Hacer, VII, 82; İbn 'Abdilber, IV, 1817; İbn Habîb, *Kitabü'l-Muhabber*, thk. İlze Lichtenstadter, Kütübü't-Ticâriyye, Beyrut (t.y.), s. 78.

⁶⁴ İbn İshâk, s. 229; İbn Hişâm, I, 187; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII, 79-80.

⁶⁵ İbn İshâk, s. 229; İbn Hişâm, I, 187.

⁶⁶ İbn Sa'd, VIII,12; Makrizî, Hind ve Haris isminde iki erkek çocuğu olduğunu rivayet etmektedir. *İnta'ü'l-Esmâ'*, VI, 27; Zürcânî, Muhammed b. Abdilbaki b. Yusuf el-Mısıfî, *Şerh 'ale'l-Mevâhibi'l-Ledünniye*, thk. Muhammed Abdülaziz Halidî, Dâri'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1417/1996, IV, 364.

⁶⁷ İbn Sa'd, VIII, 11; İbnü'l-Esîr, VII, 79.

⁶⁸ İbn Hişâm, I, 187.

⁶⁹ İbn Hişâm, IV, 243.

vayetler de vardır. Kısacası, Hz. Hatice'nin birinci evliliğinden Hind ve Hâle isminde iki erkek çocuğu; ikinci evliliğinden de Hind isminde bir kız çocuğu olmak üzere toplam üç çocuğu dünyaya gelmiştir.

b- Hz. Muhammed ile Evliliği

Hz. Hatice, daha önce bahsedildiği gibi Hz. Peygamber'le evlenmeden önce iki defa evlenmiş ve dul kalmıştı. İkinci kocasının ölümünden sonra Kureyş'in ileri gelenlerinden bazıları soylu, namuslu, akıllı, zengin ve güzel oluşu sebebiyle kendisiyle evlenmek istedi; ancak Hz. Hatice bu tekliflerin hiçbirini kabul etmedi.⁷⁰ Ona evlenme teklif edenler arasında daha sonra Ebû Cehûl olarak bilinecek 'Amr b. Hişâm da vardı. İkinci kocasının ölmesi üzerine Hz. Hatice kendisini çocuklarının terbiyesine vermiş diğer taraftan da ticaret işlerini idare etmekle uğraşmıştır. Bu nedenle de evlilik tekliflerinden uzak durmuştur.

Rivayetlerden anlaşıldığına göre, Hz. Hatice'yi Hz. Peygamber ile evlenme fikrine götüren sebepler arasında akrabalığı, toplum içerisinde şerefli, güvenilir, güzel huylu ve doğru sözlü oluşu, alışverişteki dürüstlüğü ile Meysere'nin, Hz. Muhammed'de gördüğü bazı durumları efendisine haber vermesi sayılabilir.⁷¹

Hz. Hatice nesep bakımından Kureyş kadınlarının en soylusu, en şerefli ve en zengini idi. Güçleri yetecek olsa kavminin bütün erkekleri Hz. Hatice'yle evlenmek isterlerdi.⁷² Hz. Hatice evlenme teklifinde bulununca, Hz. Peygamber bunu amcalarına söyledi. Daha sonra Hz. Hatice düğün töreni için bir tarih belirledi. Belirlenen gün geldiğinde Hz. Hatice'yi istemeye Hz. Peygamber'in amcalarından Ebû Tâlib veya Hamza onunla beraber gitti ve Hz. Hatice'yi istediler. Sonuçta o dönemin örf ve adetleri gereği düğün gerçekleştirildi.

Hz. Hatice, evlendiğinde 25, Hz. Peygamber ise 40 yaşındaydı.⁷³ Zehebi, ayrıca Hz. Hatice'nin evlilik yaşınının 28 olduğu rivayetini de ver-

⁷⁰ Taberî, II, 368; İbn Hacer, VII, 83; Kandemir, "Hatice", *DİA*, XVI, 465.

⁷¹ İbn Hacer, VII, 82; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Beyrut 1977, II, 294.

⁷² İbn Sa'd, I, 105.

⁷³ Zehebi, II, 111; İbn Seyyidünnas, I, 115.

mektedir.⁷⁴ İbn Kesir, Hz. Hatice'nin evlendiğinde 35 veya 25, Hz. Peygamber'in ise 25 yaşında olduğunu belirtmektedir.⁷⁵ İbn Seyyidünnas ise, Hz. Peygamber'in Hz. Hatice ile evlendiğinde 21 ve 30 yaşında Hz. Hatice'nin de 40 yaşında olduğunu belirtmektedir. ⁷⁶ Hz. Hatice vefat edinceye kadar Hz. Peygamber'le yaklaşık olarak 24 veya 25 yıl evli kaldı.⁷⁷

Evliliğin üzerinden birkaç gün geçtikten sonra Hz. Muhammed, eşi Hz. Hatice'nin evinde ikamet etmek üzere Ebû Tâlib'in evinden ayrıldı. İki arasında mutlu bir aile hayatı geçti. Sevgi, saygı, bağlılık ve iyi geçim üzerine kurulan bu evlilik İslam tarihi boyunca günümüze dek örnek aile yuvası olarak gösterilmiştir. Hz. Muhammed, Hz. Hatice ile evlendikten sonra geçim sıkıntısından kurtuldu ve müreffeh bir hayat sürmeye başladı. Evlilikten sonra kendi hesabına ticaretle uğraşmakla birlikte, hanımının ticari işleriyle eskisi gibi ilgilenmeyi de sürdürdü. Zira Mekkelilerde kadının serveti evlilikle birlikte asla kocanın olmaz, bu malların mutlak mülkiyeti yine kadına ait olmaya devam ederdi.

Mekke'de mesleği, güzelliği, zenginliği, asaleti ve ahlakı ile tanınan ve toplumda yüksek statü sahibi bir kadın olan Hz. Hatice ile evlenmekle, Hz. Muhammed'in kendi soyu, mesleği, ahlakı ve kişisel yetenekleri ile zaten yüksek olan sosyal statüsünün iyice sağlamlaştığı ve bu evlilikle Mekke halkının dikkatleri Hz. Peygamber'in üzerine yönelmiştir.

Hz. Hatice ile Hz. Peygamber'in evliliğinin önemli sonuçlarından biri de hiç şüphesiz Hz. Peygamber'e kendisini bekleyen risalet görevinde manevi destek olacak, zeki, anlayışlı, sabırlı ve sadık bir hayat arkadaşı kazandırmış olmasıdır. Nitekim Allah Resulünün peygamberliğine ilk iman eden kişi Hz. Hatice olmuştur.

Muhammed Hamidullah'a göre, Hz. Peygamber, evlendikten sonra hanımı Hz. Hatice'nin parasını kullanmamış, ancak ailesinin geçimini sağlamak üzere yeterli miktarda para kazanmıştır. Ona göre Hz. Peygamber kendi hesabına ticaret yaparken, Hz. Hatice'nin işlerini de takip etmiş olması ihtimal dâhilindedir.⁷⁸

⁷⁴ Zehebi, II, 111.

⁷⁵ İbn Kesir, II, 294.

⁷⁶ İbn Seyyidünnas, I, 115.

⁷⁷ İbn Kuteybe, s. 133.

⁷⁸ Hamidullah, I, 60.

Hz. Hatice vefat edinceye kadar Hz. Peygamber başka bir kadınla evlenmedi.⁷⁹ Hz. Hatice'nin evi Safa ile Merve arasındaki Attarlar Çarşısı civarında, Adıyy b. Hamraü's-Sakaff'nin evinin arkasında idi. Eve girilince, kapının sol tarafında bir arşın bir karış çapında bir taş vardı. Hz. Hatice bütün çocuklarını bu evde dünyaya getirmiş, kızlarıyla beraber daima bu evde oturmuşlar, kendisi de bu evde vefat etmişti. Hz. Peygamber Medine'ye hicret edinceye kadar da buradan ayrılmamıştı. Medine'ye hicret ettiği zaman bu evi, amcası Ebû Tâlib'in oğlu Akil zapt etti. Muaviye b. Ebî Süfyan, halifeligi sırasında bu evi ondan satın alıp meşced hâline getirmiştir.

Hz. Peygamber, aile hayatına çok önem verirdi. İlk eşi Hz. Hatice'nin onun yanında ayrı bir değeri ve sevgisi vardı. O, Hz. Hatice'yi –diğer eşleri gibi– hiç incitmemiştir. Evinde boş durmaz, ev işinde kendisine bir meşgale bulurdu. Hz. Hatice ona:

-Ya Ebe'l-Kasım! Yorulma, evde iş görecek kimsemiz var, dedi. O da sevgili eşinin bu iltifatından memnun kaldı ve ona şöyle cevap verdi:

-Ya Hatice! Bu dünyada korkaklık, cimrilik ve tembellikten hiç hoşlanmam⁸⁰.

6- Hz. Muhammed ile Evliliğinden Olan Çocukları

Hz. Peygamber'in, İbrahim hariç tüm çocukları Hz. Hatice'den olmuştur.⁸¹ Hz. Hatice'nin dünyaya 6 çocuk getirdiği⁸² kabul edilmekle beraber farklı rivayetler de vardır. Genel kabul gören görüş, Hz. Hatice'nin Hz. Peygamber'le evliliğinden 2 erkek 4 kız olmak üzere 6 çocuğu olduğudur.⁸³

Hz. Hatice'nin; Kâsım, Zeynep, Rukiye, Ümmü Gülsüm, Fatıma ve Abdullah (Tâhir, Tayyip) adındaki çocuklarının hepsinin bi'setten önce doğdukları rivayet edilmekle beraber⁸⁴ Abdullah'ın İslamî dönemde

⁷⁹ Süheylî, II, 156; İbn Kesir, II, 294.

⁸⁰ Rıdvan Nizamoglu, Örnek Şahsiyeti ve Eseri ile Peygamberimiz (SAV) *Diyanet İlmî Dergi* Özel Sayı, Ankara 2000, s. 128.

⁸¹ İbn Sa'd, VIII, 13; Taberî, II, 368; İbn 'Abdilber, IV, 1817; İbn Hacer, VII, 82.

⁸² İbn Sa'd, VIII, 13; İbn 'Abdilber, IV, 1818; İbn Hacer, VII, 83.

⁸³ İbn Sa'd, VIII, 13; İbn 'Abdilber, IV, 1818; İbn Hacer, VII, 83.

⁸⁴ İbnü'l-Esir, VII, 81.

doğduğu rivayeti ağırlık kazanmaktadır.⁸⁵ İbn Hişâm'a göre kızların en büyüğü Rukiye'dir. Sonra Zeynep, ardından Ümmü Gülsüm, sonra da Fatıma gelir.⁸⁶ Fakat kızlar içinde en büyüğünün Zeynep olduğu daha sonra Rukiye, Ümmü Gülsüm ve Fatıma'nın doğduğu şeklindeki sıralama daha doğru kabul edilmektedir.⁸⁷ Bazı kaynaklarda Abdullah, Tâhir ve Tayyib'in aynı çocuk olduğu İslamiyet'ten sonra doğduğu için bu çocuğun Tayyib ve Tâhir lakabıyla anıldığı kaydedilmektedir.⁸⁸ Erkek çocuklarının kızlardan sonra dünyaya geldiği ve İslam gelmeden önce daha bebekken vefat ettikleri⁸⁹ rivayet edilmektedir. Genel kabul gören görüş ise, oğullarının büyüğünün Kâsım olduğu, kızlardan önce dünyaya geldiği, iki yaşına kadar yaşadığı, Hz. Peygamber'in Arap âdetlerine göre onun adıyla "Ebü'l-Kâsım" olarak künyelendiği daha sonra Abdullah'ın dünyaya geldiği rivayetidir.⁹⁰ Erkek çocukları İslamî döneme yetişmemişlerdir. Kız çocukları ise İslamî döneme yetiştiler, ona iman edip Medine'ye hicret ettiler.⁹¹

7-Dini Yaşantısı

Hz. Hatice'nin, Cahiliye döneminde nasıl bir hayat yaşadığına dair fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Hiçbir kaynakta yer almadığı hâlde Muhammed Hüseyin Heykel, çocuklarının ölümü üzerine Hz. Hatice'nin ilahların merhametsizliğinden sızlandığını, Kabe ilahlarına adaklar adadığını ve Hübel, Lât, Uzza ve Menât adına kurbanlar kestiğini belirtmektedir. Bu, Heykel'in batılı yazarlardan etkilendiğini göstermektedir.⁹²

Hz. Muhammed'e peygamberlik gelmeden önce Hz. Hatice'nin zaman zaman Hira mağarasında tefekkür yoluyla ibadet ettiğini malumumuzdur. İşte o günlerde Hz. Hatice, onunla hep meşgul olmuş, eve dönmesi geciktiğinde yanında çalışanları aracılığıyla ona ulaşmıştır. Bu

⁸⁵ İbn Sa'd, VIII, 13; İbn Hacer, VII, 83; Kandemir, "Hatice", *DİA*, XVI, 465; *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, Hakkı Dursun Yıldız, İstanbul 1986, I, 339.

⁸⁶ İbn Hişâm, I, 190.

⁸⁷ İbn Sa'd, VIII, 13; İbn Hazm, s. 16; Kandemir, "Hatice", *DİA*, XVI, 465.

⁸⁸ İbn Sa'd, VIII, 13; İbn Hacer, VII, 83; Kandemir, "Hatice", *DİA*, XVI, 465.

⁸⁹ İbn İshâk, s. 229.

⁹⁰ İbn Hişâm, I, 190; İbn Kuteybe, s. 141.

⁹¹ İbn İshâk, s. 61.

⁹² Kandemir, "Hatice", *DİA*, XVI, 465.

da Hz. Hatice'nin, Hz. Peygamber'e olan bağlılığı, sevgisi ve vefakârlığını açıkça ortaya koymaktadır.

B-Hz. Hatice'nin Müslüman Olduktan Sonraki Hayatı

1-İlk Vahiy Geldiğinde Hz. Muhammed'e Desteği ve Müslüman Olması

Hz. Hatice, Hz. Peygamber'in hayatında önemli rol oynamıştır. Bu rollerinden biri, peygamberlik geldiği zaman kendisine herkesten önce iman etmesi ve onu bütün varlığı ile desteklemesidir.⁹³ O, Hz. Peygamber'in ağır emaneti almaya hazırlanacağı ortamı hazırlamak üzere verilmiş büyük bir yardımcıydı. Hz. Hatice, Hz. Peygamber'in öteden beri sevdiği uzlet hayatına çekilmesine imkân hazırladı. Hz. Peygamber'e hiçbir ihtiyacını arz etmiyor, aksine onun ihtiyaçlarını karşılamak için varını yoğunu seferber ediyordu. Ayrıca ondaki ruhî gelişmeleri benimliyor, ona destek oluyordu.⁹⁴

Risalet öncesi dönemde Hz. Peygamber, şehirden uzakta, özellikle Hira'da tefekkür yoluyla ibadet ettiği günlerde Hz. Hatice onunla hep meşgul oluyordu. Hira Mağarası'na gittiğinde onu uzaktan gözetliyor, eve dönmesi geciktiği zaman hizmetkârları vasıtasıyla ona ulaşıyordu. Hz. Hatice'nin bazen Hira'ya Hz. Peygamber ile gittiği de oluyordu.⁹⁵ Hz. Peygamber Hira Dağı'na giderken, azığını da yanında götürürdü. Azığı tükenince Hz. Hatice'nin yanına dönüyor, bir o kadar zaman için daha azık alıp gidiyordu.⁹⁶ Hz. Peygamber Hira'daki mağarada inzivaya çekilmeyi, yalnız kalmayı o kadar çok seviyordu ki, vaktinin çoğunu burada geçiriyordu. Bunun üzerine Kureyş kadınları Hz. Hatice'ye "Sen Muhammed'in uğrunda nice fedakârlık yaptın, pek çok mal sarf ettin. O ise şimdi seni terk edip gidiyor" dediklerinde o: "Sizin düşündüğünüz şeyler benim hatırıma bile gelmez. Hatırımda olan şeyler ise yakında ortaya çıkmalı." diyordu. Resulullah inzivadan dönüşte Kâbe'yi tavaf edip evine dönüyordu.⁹⁷

⁹³ Kandemir, "Hatice", *DİA*, XVI, 465.

⁹⁴ *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, I, 210.

⁹⁵ İbn Hişâm, I, 252; M. J. Kister, "Tehannüs", *İlk Dönem İslam Tarihi Üzerine Makaleler*, çev. Ali Aksu, Ankara 2014, s. 154.

⁹⁶ İbn İshâk, s. 112.

⁹⁷ Kazıcı, s. 103.

Hz. Hatice'nin Resulullah'ın hayatındaki en önemli rollerinden bir diğeri de, peygamberlik geldiği zaman kendisine herkesten önce iman etmesi ve onu bütün varlığı ile desteklemesidir. Hz. Muhammed, Hira Mağarası'nda bulunduğu sırada daha önce hiç karşılaşmadığı Cebrail ona peygamber olduğunu tebliğ ettiği ve vücudunu üç defa kucaklayıp kuvvetlice sıktıktan sonra Alak Suresi'nin ilk beş ayetini öğrettiği zaman büyük bir heyecana kapılmış ve korkudan titreyerek evine dönmüştü. Başına gelenleri anlattıktan sonra "Bana neler oluyor Hatice?" diyerek kendinden korktuğunu ifade etti. Bunun üzerine Hz. Hatice, Allah Resulünün korku ve endişelerini gideren şu sözleri söylemişti: "Öyle deme! Yemin ederim ki Allah hiçbir zaman seni utandırıp üzmez. Çünkü sen akrabaları gözetirsin, doğru konuşursun, işini görmekten aciz kimselerin elinden tutarsın, yoksulları kayırırısın, misafirleri ağırlarsın, haksızlığa uğrayan kimselere yardım edersin".⁹⁸

Hz. Hatice, daha sonra Hz. Peygamber'i alıp amcasının oğlu Varaka b. Nevfel'e götürdü. İbranice bilen, bu sebeple Tevrat ve İncil'i okuyan, daha önceleri Hristiyanlığı kabul etmiş olan bu âlim, Allah Resulünü dinledikten sonra ona gelen ve görünen meleğin vahiy getiren melek (Cebrail) olduğunu söyledi. Hz. Hatice de Resulullah'a "Senin Allah'ın Resülü olduğuna şahadet ederim" diyerek İslamiyeti kabul etti.⁹⁹

Bazı kaynaklarda ilk vahiy geldiğinde Hz. Peygamber'in kendisine gelen şeyin vahiy mi, yoksa şeytanın bir oyunu mu olduğu konusunda tereddütlerin yaşandığı belirtilmektedir. Bu nedenle Hz. Peygamber bir bunalım içerisine girmiştir. Bu bağlamda Hz. Hatice'nin, Hz. Peygamber'in tereddütlerini gidermek için bir deneme yaptığı belirtilmektedir. Buna göre meleğin geldiği bir sırada Hz. Hatice başını açmış veya Hz. Peygamber'i kucaklamış ve bunun sonucunda da melek kaybolmuştur. Hz. Hatice de bu denemeden yola çıkarak, gelenin melek olduğunu, eğer şeytan olsaydı saçını açtığında kaçmayacağı sonucuna varmış ve bununla Hz. Peygamber'i rahatlatmıştır. Ancak bu tür rivayetlerin kabul edilebilir rivayetler olmadığını söyleyebiliriz. Bu tür rivayetler, melekleri insan gibi düşünme anlayışı sonucu ortaya çıkmış algılamalardır.¹⁰⁰

⁹⁸ Zehebi, II, 114-115.

⁹⁹ Zehebi, I, 106.

¹⁰⁰ Mehmet Azimli, *Siyeri Farklı Okumak*, Ankara 2008, s. 92-93.

Rivayete göre Cebrail, Allah'ın emrini tebliğ edip ayrıldıktan sonra Hz. Peygamber'in vücudundan ter boşandı. Hz. Hatice bu durumu görüp Hz. Peygamber'e biraz dinlenmesini tavsiye edince, Hz. Peygamber: "Ey Hatice! Dinlenmek için vakit yoktur" diyerek, insanları hakka davet görevini yerine getirmek üzere harekete geçti. Onun çağrısını ilk olarak eşi Hz. Hatice kabul etti.¹⁰¹

Hz. Hatice, İslam'ı herhangi bir zorlama olmaksızın kabul etmiştir. Kur'an-ı Kerim'de kocasına inanmayan kadınların zikredilmemesi ve ekonomik yönden Hz. Hatice'nin kocasına bağımlı olmaması, onun İslam'ı sadece Hz. Peygamber'in hanımı olduğu için kabul etmiş olabileceği ihtimalini ortadan kaldırmaktadır. Hz. Hatice'nin, Hz. Peygamber'i yakinen tanıması, yalan söylemeyeceğine inanması, semavî dinler hakkında bilgisine güvendiği amcasının oğlu Varaka b. Nevfel'in onun peygamber olduğunu söylemesi ve Mekkeli müşriklerin peygamberlik dışında ona isnat ettikleri sihirbazlık, şairlik, delilik gibi özellikleri taşımadığını bilmesi, onun İslam'ı kabul etmesinin en önemli sebepleri olarak kabul edilebilir.¹⁰²

Hz. Hatice Müslüman olduktan sonra kızları Rukiyye, Zeynep, Ümmü Gülsüm ve Fatıma da İslam'ı kabul etmişlerdir. Kızlarının İslam'ı kabul etmelerinde babasının yanında annelerinin de Müslüman olmasının etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Hz. Hatice, Hz. Peygamber'e iman eden ilk insandır.¹⁰³ O, eşi Allah Resülü ve Hz. Ali ile birlikte bazen Kabe civarında bazen evinde ibadet etmişlerdir. Bilindiği üzere o esnada Hz. Ali, Hz. Peygamber ve Hz. Hatice'nin yanında kalıyordu. Abdullah b. Mes'ud, Mekke'ye ticaret için gittiğinde onların üçünü birlikte Kâbe'yi tavaf ederken gördüğünü bu esnada Hz. Hatice'nin tesettüre riayet ettiğini belirtmektedir.¹⁰⁴

Hz. Peygamber, ne zaman Mekkelilerden daveti konusunda bir olumsuz şeyle karşılaşsa eşi Hz. Hatice onu rahatlatıyordu.¹⁰⁵

¹⁰¹ Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, I, 203-204.

¹⁰² Rıza Savaş, "Asr-ı Saadette Kadın ve Aile Hayatı", *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, İstanbul 2007, III, 93.

¹⁰³ Zehebi, I, 102.

¹⁰⁴ Zehebi, I, 463.

¹⁰⁵ İbn Hişam, *es-Siretü'n-Nebeviyye*, by 1981, I, 259.

Hz. Hatice, Müslüman olduktan sonra namaz farz kılındı ve Hz. Peygamber, Hz. Hatice'nin yanına geldi ve Cebrail'in kendisine öğrettiği abdest almayı ona öğretti. Hz. Hatice de, Hz. Peygamber'in aldığı gibi abdest aldı ve sonra da Cebrail'in kendisine öğrettiği namazı ona da öğretti ve Hz. Hatice de namaz kıldı¹⁰⁶.

Hz. Peygamber tebliğ faaliyetine en yakın akrabasından başladığı gibi eğitim ve öğretime de kendi hanımlarından başlamıştır. Hz. Peygamber'in, ilk eşi Hz. Hatice'ye abdest almayı ve namaz kılmayı öğrettiği belirtilmektedir.¹⁰⁷

2-Boykot Olayında Hz. Hatice

Hz. Hatice, Mekke döneminde eşi Hz. Peygamber'i müşriklerin zulmü ve haksızlığı karşısında asla yalnız bırakmamıştır. Bir eş olarak vefakârlık örneği sergilemiştir. Müslümanlar, Habeşistan'a hicret ettiklerinde Necâşî tarafından oldukça iyi karşılanmışlardı. İşte bu durum Mekkeli müşriklerin Müslümanlara karşı daha acımasız davranmalarına hatta Hz. Peygamber'i öldürmeye sevk etti. Mekkeliler, bi'setin yedinci yılında Müslümanlarla alış veriş yapmamaya, kız alıp vermeme konusunda bir anlaşma imzaladılar. Bu olay üzerine Hz. Peygamber, Müslümanları Şi'bu Ebî Talib'de bir araya topladı. Mekkeli müşrikler Şi'bu Ebî Talib'de Müslümanları boykot amacıyla kuşattıklarında Hz. Hatice, Hz. Peygamber ile birlikte üç yıl boyunca muhasaraya göğüs gerdi. Servetini onun davası uğrunda harcamaktan geri durmadı.

Hz. Hatice, mahalle sakinlerini geçindirmek için bütün malını harcadı. Hz. Peygamber ve Ebû Tâlib de bu yolda bütün mallarını harcadılar.¹⁰⁸ Şehirde Müslümanlar aleyhine başlatılan bu boykot hareketi sırasında, Hz. Hatice'nin yeğenleri de zaman zaman kendilerini büyük tehlikelere atarak, kuşatma altındaki insanlara yiyecek taşımışlardı.¹⁰⁹

Hz. Hatice'nin amcazadesi Hâkim b. Hizâm bir gece bir deve yükü yiyeceği, Şi'bu Ebî Talib'e götürüp Müslümanlara boykot yıllarında des-

¹⁰⁶ İbn Hişam, I, 263.

¹⁰⁷ İbn Hişam, I, 261; Savaş, "Kadın ve Aile Hayatı", III, 119.

¹⁰⁸ Yâ'kubî, II, 31.

¹⁰⁹ Hamidullah, I, 152.

tek olmuştur. Bu yükün içerisinde de Hz. Hatice'nin katkısının olduğunu söyleyebiliriz.¹¹⁰

Hz. Peygamber'e destek konusunda Hz. Hatice'nin herkesten ileride olduğu kabul edilmektedir.¹¹¹ Hz. Hatice zengin biriydi. Hem kendi yardımseverliği hem de kocasının etkisiyle, İslam'dan önceki yıllarda bile servetini fakirlere yardım için harcardı. İslamî dönemde de servetini Allah yolunda sarf etmekten geri durmadı.¹¹² İlk vahyin gelişi sırasında Hz. Peygamber'in içine düştüğü çalkantılı ruh halinde ona destek olan Hz. Hatice'dir. Hz. Hatice evinde hizmet görmekte olan erkek ya da kadın, tüm kölelerine yeni dini anlatmaktan geri durmamıştı.¹¹³

3- Hz. Hatice'nin Vefatı

Hz. Hatice, bi'setin 10. yılında Ramazan ayının 10'unda Ebu Talib'den önce vefat etmiştir. Hz. Hatice ile Ebu Talib'in vefatı arasında otuz beş gün bulunmaktadır.¹¹⁴ İbn Sa'd'a göre ise Hz. Hatice, hicretten üç sene önce Ramazan ayında vefat etmiştir.¹¹⁵ Belâzürî'ye göre ise, hicretten iki yıl önce vefat etmiştir.¹¹⁶ Hz. Hatice, Hacun kabristanına defnedilmiş ve onu kabre Allah Resulü indirmiştir. O vefat ettiği 65 yaşında idi.¹¹⁷ Hicretten dört veya beş yıl önce vefat ettiği de söylenmektedir.

Hz. Hatice'nin Ebû Tâlib'den beş gün, bir ay ya da otuz beş gün önce öldüğü¹¹⁸ şeklinde farklı görüşler varsa da genel kabul gören görüş, Hz. Hatice'nin Ebû Tâlib'in vefatından üç gün sonra vefat ettiği şeklindedir.¹¹⁹ Hz. Hatice'nin vefat ettiği zaman elli yaşında olduğunu söyleyenler varsa da altmış beş yaşında olduğu görüşü genel kabul görmektedir.¹²⁰

¹¹⁰ İbn Sa'd, I, 178; Azimli, s. 120.

¹¹¹ Rıza Savaş, *Hz. Muhammed Devrinde Kadın*, İstanbul 1991, s. 64.

¹¹² Afzalurrahman, II, 138.

¹¹³ Hamidullah, s. 151-152.

¹¹⁴ İbn Sa'd, X, 19; Belazürî, II, 35; Şulul, s. 150.

¹¹⁵ İbn Sa'd, X, 18.

¹¹⁶ Belâzürî, II, 35.

¹¹⁷ İbn Sa'd, X, 18; Belazürî, II, 35; Zehebi, II, 112.

¹¹⁸ İbn Kesir, *Tarih*, III, 198.

¹¹⁹ İbn Hişâm II, 166; İbn Sa'd VIII, 18; Belâzürî, I, 406; İbn 'Abdilber, IV, 1825; Zehebi, III, 412.

¹²⁰ İbn Sa'd, VIII, 15; İbn 'Abdilber, IV, 1825; İbn Hacer, VII, 84.

4-Vefatı Sonrasında Hz. Peygamber'in Hayatında Hz. Hatice

Hz. Peygamber, Hz. Hatice'den başka pek çok evlilik yapmasına rağmen onu hiçbir zaman unutmamış, eşinin fedakârlığını ve dostluğunu her fırsatta anmış, evde koyun kesildiği zaman Hz. Hatice'nin eski dostlarına ondan birer parça göndermeyi ihmal etmemiştir.

Hz. Hatice İslam davasında Hz. Peygamber'in, sadık bir yardımcısıydı. Hz. Peygamber derdini ona açar, teselliyi onda bulurdu.¹²¹ Hz. Hatice, Müslümanlığı ilk kabul eden kişi olmakla hem ulaşılamaz bir şerefe erişmiş, hem de tebliğin o ilk günlerinde şahsi gücü, malı, mevkii, son derece nazik davranışı ve ince ruh hâliyle Hz. Peygamber'in yanında yer almış, ona büyük destek olmuştur.

Hz. Hatice vefat ettiğinde Hz. Peygamber'in sevgi ve merhamet gözyaşları aktı. Kalbi derin bir hüznle doldu taşı. Hz. Peygamber'le birlikte Zeynep, Ümmü Gülsüm ve Fatıma da annelerinin vefatına gözyaşı döktüler.

Hz. Hatice ve Ebû Tâlib'in ölümüyle, Hz. Peygamber iki önemli yakınını, en büyük dayanak ve destekçilerini kaybetmiş oldu ve bu durum karşısında Mekkeli müşrikler baskılarını daha da arttırdı. İki musibetin böyle birbiri ardına gelmesi üzerine Hz. Peygamber: "Şu ümmet üzerinde şu günlerde toplanan iki musibetten hangisine en çok yanacağımı bilemiyorum"¹²² demiştir. Onların vefatı Hz. Peygamber'i o kadar derinden etkilemiştir ki, ashop o yılı daima "Hüzün Yılı" diye anmıştır.¹²³

Hz. Hatice'nin Safa ile Merve arasındaki evi ve bir miktar malı Hz. Peygamber'e miras kaldı.¹²⁴ Hz. Peygamber, hicrete kadar Hz. Hatice'ye ait bu evde kaldı. Hz. Peygamber bu mallarını Mekke'de bırakıp Medine'ye hicret edince Abdulmuttalib'in oğlu Akîl, onun iki evine de el koyup onları satmıştır.¹²⁵ Hz. Peygamber'in İbrahim hariç, bütün çocukları bu evde doğmuştur.¹²⁶

¹²¹ İbn Hişâm, II, 166.

¹²² Yâ'kûbî, II, 35.

¹²³ İbn Sa'd, I, 125, 211; İbn Kesîr, II,132.

¹²⁴ Celal Yeniçeri, *Hz. Muhammed ve Yaşadığı Hayat*, İstanbul 2000, s. 172.

¹²⁵ Celal Yeniçeri, "Hz. Peygamber'in ve Ailesinin Geçimi", *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, İstanbul 2007, I, 410.

¹²⁶ Aişe, Abdurrahman, bint Şatı, *Rasûlüllah'ın Annesi ve Hanımları*, çev. İsmail Kaya, Konya 1994, s. 179.

Hz. Hatice, sevgisiyle, kalbinin rikkatiyle, vefâkârlığıyla, kadınlığın şefkatiyle, imanının kuvvetiyle, sadakat ve faziletiyle Allah Resulünün en büyük destekçisi ve teselli kaynağı olmuştur. Hz. Hatice vefat ettikten sonra da Hz. Peygamber'in ona olan sevgisi ve bağlılığı devam etmiştir. Allah Resulü, zaman zaman onun kabrini ziyarette bulunur ve dua ederdi. Hz. Peygamber, "Kadınların en hayırlısı, Hatice bnt. Huveylid ve Meryem bnt. İmran'dır" buyurdu.¹²⁷ Çoğu zaman onu yâd eder, ondan bahsederdi. Onun hizmetlerini ve iyiliklerini anlatırdı. Çünkü o, Hz. Peygamber'in, ilk eşi, ilk göz ağrısı ve ilk destekçisi idi. Hz. Hatice'yi bedenen kabre koysa da manen onun sevgisini, sadakatini hep kalbinde, gönlünde taşımıştır. Bu da ister istemez diğer eşlerinin Hz. Hatice'nin adının zikredildiğinde kıskanmalarına yol açmıştır. Onu en çok kıskananlardan biri de Hz. Aişe validemizdir. Hz. Aişe, bunu şu sözleriyle de teyit etmektedir: "Hatice'yi görmediğim hâlde Resulullah'ın diğer hanımlarından fazla onu kıskanırdım. Resulullah, daima onu hatırlar, ondan bahsederdi..."¹²⁸

Yine bir gün Hâle, kız kardeşi Hz. Hatice'nin vefatından sonra Resulullah'ı ziyarete gelmişti. Hâle'nin sesi, Hz. Hatice'nin sesine çok benziyordu. Hz. Peygamber onun sesini işitince Hz. Hatice'yi hatırlayarak onu anmıştı. Hz. Aişe bundan etkilenmiş ve "Ölen bir ihtiyar kadını bu kadar hatırlamakta ne buluyorsun? Allah onun yerine sana, ondan daha hayırlısını vermiştir" demişti. Allah Resulü de "Hayır, gerçek senin dediğin gibi değil. Herkese bana inanmadığı zaman, o bana inandı. Herkes müşrik iken o İslamiyet'i kabul etti. Benim hiçbir yardımcım yokken o bana yardım etti" cevabını vermiştir.¹²⁹ Hz. Hatice'yi kıskanmasının, Hz. Aişe'nin, Hz. Fatıma ve Hz. Ali ile olan ilişkilerini de etkilediğini söyleyebiliriz. Hz. Aişe, bir gün Hz. Ali'yi savunan Hz. Peygamber'e kızarak ve sesini yükselterek konuşurken Hz. Ebu Bekir içeri girer ve kızının bu tavrını beğenmeyerek yanlış hareket ettiğini söyler. Ayrıca Hz. Aişe'nin, Hz. Hatice'nin yerini alması ve Hz. Peygamber'in sevgisini üzerinde toplaması, Hz. Fatıma'yı etkileyerek onu, Hz. Aişe'ye karşı soğuk davranmaya sevk etmiş olabilir.¹³⁰

¹²⁷ Zehebi, II, 113.

¹²⁸ İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Ğabe*, VII, 85; Savaş, "Hz. Peygamber'in Aile Hayatı ve Evlilikleri", *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam*, İstanbul 2007, I, 401.

¹²⁹ Sahih-i Buharî, X, 33; Hamidullah, I, 65.

¹³⁰ Savaş, "Hz. Peygamber'in Aile Hayatı ve Evlilikleri", I, 401.

Hz. Peygamber her zaman onu, diğer eşleri karşısında hayır ve iyilikle yâd etmiştir. Bu durum, Hz. Hatice hayatta olmamasına rağmen diğer eşlerinin onu kıskanmasına kadar gidebilmiştir. Hz. Aişe, bir defasında "Hz. Peygamber'in onun adını çokça zikretmesinden dolayı Hatice'den başka hiçbir kadını onun kadar kıskanmadım" demiştir.¹³¹

C-ŞAHSİYETİ

1-Fiziki Yapısı

Hz. Hatice'nin şemali yani fiziki görünüşü hakkında kaynaklarımızda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Ancak Mekke'nin saygıdeğer, asil bir ailesine mensup, güzel ve zengin bir kadın olduğu bilinmektedir. Hz. Hatice'nin, Ümmü Zafer isimli siyahî bir kadın berberi olduğu da belirtilmektedir.¹³²

Hz. Hatice, beyaz tenli, güzel ve dinç bir kadındı; ancak biraz şişmancaydı. Siyah, parlak saçları vardı. Genellikle siyah ve kaliteli kıyafetler giyerdi. Ziyet ve süs eşyaları konusunda büyük tecrübesi vardı. Çoğunlukla iyi sanatkârların elinden çıkmış gümüş ve firuze taşlı yüzükler, küpeler, bilezikler ve gerdanlıklar takardı

2-Şahsiyeti

Hz. Hatice, öncelikle akıllı, güzel ve cömert biriydi. Hz. Peygamber'in Hz. Hatice'ye karşı gösterdiği ikramlardan biri, onun ilk defa Hz. Hatice ile evlenmiş olmasıdır. Allah Resulü, ilk defa babalık duygusunu Hz. Hatice ile tatmıştır. Mariye'den dünyaya gelen İbrahim hariç, Hz. Peygamber'in çocuklarının tamamı, Hz. Hatice validemizden dünyaya gelmiştir. Hz. Hatice, Allah Resulünün tek eşi olarak kalmış ve o şekilde vefat etmiştir. Onun üzerine Allah Resulü asla evlilik yapmamıştır.¹³³

Hz. Peygamber, Hz. Hatice'nin kendisine yaptığı iyiliklerin karşılığı olarak onu cennette müjdelemiştir. Bu konuda İbn Hişam şöyle be-

¹³¹ Zehebi, II, 110.

¹³² İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Ğabe*, VII, 333; Savaş, s. 135.

¹³³ Zehebi, II, 110.

lirtmektedir: Hz. Peygamber dedi ki: "Ben (cennette) Hatice'yi içerisinde sıkıntının ve gürültünün olmadığı, mutlu, huzurlu inciden yapılmış bir ev (saray) ile müjdelemekle emrolundum"¹³⁴.

Yine İbn Hişam'ın belirttiğine göre Hz. Cebrail, Hz. Peygamber'e gelerek Hz. Hatice'ye Allah'ın ona selamını iletmesini istemiştir. Rivayet şu şekildedir: "Hz. Peygamber'e Cebrail geldi ve ona "Hatice'ye Rabbinin selamını söyle" dedi. Hz. Peygamber de Hz. Hatice'ye: "Ey Hatice! Bu Cebrail'dir. Sana Rabbinin selamını iletiyor, söylüyor.". Hz. Hatice de: "Selam Allah'a, selam Cebrail'e" diye karşılık verdi.¹³⁵

Hz. Hatice, cömertti ve infak etmeyi çok severdi.¹³⁶ O da Allah Resulü gibi ibadetine düşkündü. Sıkça oruç tutardı. Sahip olduğu bütün servetini Allah yolunda harcamıştır. Hiçbir durumda servetinden ufak bir şeyi bile kendisine alkoymamıştır. O, sabırlıydı, itaatkârdı; Mekke'nin tipik Kureyş hanımıydı, davranışlarında dürüst ve mütevazıydı. Kocasına titizlikle itaat ederdi, sadık bir ești. Hz. Peygamber'e çok düşkündü, ona büyük bir muhabbet besledi. Hz. Peygamber'in üstün vasıflarını takdir etti, ulvî düşüncelerinden dolayı onu yüceltti. Hz. Peygamber'e şahsiyetinden ve peygamberliğinden dolayı büyük bir hürmet gösteriyordu. Bu nedenle de ona ilk inanan olmuş, her sıkıntılı anında yanında yer almıştır.

Hz. Hatice akıllı, şerefli, yüksek ahlak sahibi güzel ve zengin bir kadındı. Zarif bir insan ve nazik bir işverendi. Zengin olduğu kadar da cömertti. Hz. Peygamber'in sütanesi Halime Hatun bir gün Hz. Peygamber'i görmek için Mekke'ye gelmişti. Hz. Peygamber o zaman Hz. Hatice ile evli bulunuyordu. Hz. Peygamber Halime Hatun'u gördükçe: "Benim annem, anneciğim!" der, kendisine candan sevgi ve saygı gösterir, omuz atkısını yere serip onu oturtur, bir dileği varsa hemen yerine getirir, Onu annesi gibi severdi. Hz. Hatice ve Hz. Peygamber, Halime Hatun'u konuk edip güzelce ağırladılar. Halime Hatun; yurtlarında hüküm süren kuraklık ve kıtlıktan, hayvanlarının kırıldığından dert yandı. Hz. Peygamber bu hususta Hz. Hatice ile konuştu. Hz. Hatice ona kırk

¹³⁴ İbn Hişam, I, 259; Zeynüddin Ahmed b. Ahmed ez-Zebîdî, *Sahih-i Buhârî Muhtasarı ve Tercid-i Sarih Tercümesi*, çev., Kamil Miras, Ankara 1983, X, 32.

¹³⁵ İbn Hişam, I, 259-260.

¹³⁶ Zehebi, II, 110.

koyun ile binmek ve yüklerini taşımak üzere bir de deve verdi.¹³⁷ Hatice'nin bu cömertliği genç Muhammed'i çok duygulandırmış, gözleri nemlenmişti. Annesini küçük yaşta kaybeden Muhammed'in bu eski yarısını şimdi ince, latif bir el derin bir şefkatle sarıyordu.

Ticarette ileri görüşlüydü. Risk almayı sevmezdi. Özellikle ticari hayatında mallarının kaybolup kendisinden bir daha haber alınamayacak kimseye kervanını teslim etmezdi. Hz. Hatice, kibar ve hanımefendi bir şahsiyete sahipti.¹³⁸

Hz. Hatice, Hz. Peygamber'in kendisine söylediği ve açıklamasını istemediği şeyleri sır olarak saklar, başkalarıyla paylaşmazdı. Kısacası Hz. Hatice, ahlakıyla, görünüşüyle ve sosyal ilişkileri ile mükemmel bir hanımefendi idi.

¹³⁷ Belâzürî, I, 104.

¹³⁸ Afzalurrahman, I, 24-II, 153.